

Kurzus kódja(i): FLM-211.12

Kurzus címe: KLASSZIKUS FILMELMÉLETEK

Tanár neve: Margitházi Beja egy. adj.

Kurzus időpontja, helye: -

Kurzus típusa: vizsgakurzus

Kurzus leírása: A tárgy a klasszikus (vagyis főként az 1960-as éveket megelőző) filmelmélet két meghatározó tendenciáját, a realista és a formalista elgondolásokat tekinti át. Ide egyaránt beletartoznak az egyes meghatározó filmalkotói csoportok teoretikus eszmefuttatásai (pl. a klasszikus avantgárd filmkészítők filmelméletei, az orosz montázsteória), valamint a formalista és realista irányzat meghatározó teoretikusainak (pl. Rudolf Arnheim, Balázs Béla, André Bazin, Siegfried Kracauer, Jean Mitry) legfontosabb gondolatai.

Kurzus teljesítésének követelményei: Írásbeli vizsga a vizsgaidőszakban. A több rövid kérdést tartalmazó vizsgán a témakörökhöz kapcsolódó forrásszövegek ismeretéről kell számot adni.

Kötelező / ajánlott irodalom: A félév témaköreikhez kapcsolódó kötelező olvasmányok:

1. A mozgókép elmélete a kezdetektől az első filmelméleti munkákig

A sajtóság természetrajza – források. *Filmspirál* 2 (II. évf. 1996/1.) pp. 1–66.

Lukács György: A film poétikája. In: Lukács: *Ifjúkori művek*. Budapest: Magvető, 1977. pp. 594–600.

2. Korai francia filmelmélet (az impresszionisták és a „tisza film”)

A sajtóság természetrajza. *Filmspirál* 2 (II. évf. 1996/1. szám) pp. 1–66.

[Különösen: Moussinac: A film ritmusa, Delluc: A film művészete, Fotogénia.]

A sajtóság természetrajza – források. *Filmspirál* 3 (II. évf. 1996/3. szám) pp. 73–98. [Különösen: Jean Epstein: Néhány szó a fotogéniáról; Germaine Dulac: A valódi mozgófénykép.]

Canudo, Ricciotto: Álomgyár. *Filmspirál* 15–16 (IV. évf. 1998/5–6. szám)

3. Avantgárd filmelméletek (absztrakt film, futurizmus, szürrealizmus, dada)

A futurista film kiáltványa. *Metropolis* (1997 tél – 1998 tavasz) pp. 10–12.

Hans Richter: A dada és a film. *Metropolis* (2000/3.) pp. 44–46.

Horak, Jan-Christopher: Hans Richter koncepciója a filmnyelvről. *Filmspirál* 6 (III. évf. 1997/1. szám) pp. 50–57.

Moholy-Nagy László: Az új film problémái. In: uő.: *A festéktől a fényig*. Bukarest: Kriterion, 1979. pp. 61–75. [A szöveg bővebb/más változata: Moholy-Nagy László: *Látás mozgásban*. Budapest: Műcsarnok–Intermédia, 1996. Mozgó képek című fejezet. pp. 271–284.]

Eggeling, Viking: Elvi fejtegetések a mozgóművészetről. In:

Peternák Miklós (szerk.): *F.I.L.M. A magyar avant-garde film története és dokumentumai*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1991. pp. 62–65.

Bandi, Nicolas: Viking Eggeling „Diagonális szimfóniája”. In: Peternák Miklós (szerk.): *F.I.L.M. A magyar avant-garde film története és dokumentumai*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó, 1991. pp. 66–74.

4. Az orosz formalisták és az orosz montázselmélet (Kulesov, Pudovkin)

Kulesov, Lev: A montázs mint a filmművészet alapja. In: Kulesov: *Filmművészet és filmrendezés*. Budapest: Gondolat, 1985. pp. 86–98.

Pudovkin, Vsevolod: A montázs. In: Pudovkin: *A filmrendező és a filmszínész művészete*. Budapest: Gondolat, 1965. pp. 86–102.

Eichenbaum, Borisz: A „formális módszer” elmélete. In: Bókay Antal–Vilcsek Béla (szerk.): *A modern irodalomtudomány kialakulása. Szöveggyűjtemény*. Budapest: Osiris, 1998. pp. 248–267.

5. Az orosz montázselmélet: Vertov és Eisenstein

Vertov, Dziga: A filmszemtől a rádiószemig. In: Vertov: *Cikkek, naplójegyzetek, gondolatok*. Magyar Filmtudományi Intézet, 1973. 132–145.

Eisenstein, Szergej: Montázstípusok. In: Eisenstein: *Forma és tartalom I.* Budapest: Magyar Filmtudományi Intézet, 1964. pp. 111–123.

Eisenstein: A forma materialista megközelítésének kérdéséhez. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok*. Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 63–70.

Eisenstein: A filmforma dialektikus megközelítése. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok*. Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 115–131.

Eisenstein: Montázs 1938. In: Eisenstein: *Válogatott tanulmányok*. Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 151–184.

6. Formanyelvi megközelítés: Balázs Béla

Balázs Béla: *Látható ember. A film szelleme*. Budapest: Gondolat, 1984. Különösen: A közelkép. pp. 52–61. A tárgyak arca. pp. 62–69. Természet és természetesség. pp. 70–88. A képvezetés. pp. 89–100. A vágás. pp. 159–171. (a könyv új kiadása: Budapest: Palatinus, 2005.)

7. Hugo Münsterberg

Münsterberg, Hugo: A film – pszichológiai tanulmány. *Filmspirál* 20 (V. évf. 1999/4. szám) pp. 34–72.; *Filmspirál* 21 (V. évf. 1999/5. szám) pp. 126–137.

8. Formalista filmelméletek: Rudolf Arnheim

Arnheim, Rudolf: *A film mint művészet*. Budapest: Gondolat, 1985. pp. 17–38.

9. Filmelméleti realizmus: André Bazin

Bazin, André: A fénykép ontológiája. pp. 16–23., A filmnyelv fejlődése. pp. 24–43., Tilos a montázs. pp. 48–59. A

filmművészeti realizmus és az olasz iskola a felszabadulás után. pp. 369–396. In: Bazin: *Mi a film?* Osiris, 1995.

10. Filmelméleti realizmus: A Frankfurti Iskola és Kracauer
Kracauer, Siegfried: *A film elmélete: a fizikai valóság feltárása I-II.* Budapest: Filmtudományi Intézet, 1964. (Előszó. pp. 7–18., A fizikai lét megragadása. pp. 91–126., Eredendő rokonságok. pp. 127–156.)

Benjamin, Walter: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában. (Barlay László ford.) In: Benjamin: *Kommentár és prófécia.* Budapest: Gondolat, 1969. pp. 301–334.
<http://www.intermedia.c3.hu/mszovgy1/benjamin.htm>

11. Filmológia

Cohen-Séat, Gilbert: A film filozófiájának tételei (Előszó, A kutatás tárgya). In: *Cohen-Séat és a filmológia.* Filmművészeti Könyvtár 67. Budapest: Filmtudományi Intézet, 1983. pp. 59–78.

12. Jean Mitry

Mitry, Jean: *A film esztétikája és pszichológiája.* Filmművészeti Könyvtár 35. Filmtudományi Intézet, 1968. (A kép mint jel. pp. 86–102., Részvétel és azonosulás. pp. 156–170., A montázs pszichológiája. pp. 334–367.)

Ajánlott olvasmányok az egyes témákhoz:

4. Az orosz formalisták és az orosz montázselmélet (Kulesov, Pudovkin)

Bókay Antal – Vilcsek Béla (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. Szöveggyűjtemény. Budapest: Osiris, 1998. Az orosz formalizmus. pp. 213–319.

Bókay Antal: Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban. Budapest: Osiris, 1997. Az orosz formalizmus. pp. 156–172.

5. Az orosz montázselmélet: Vertov és Eisenstein

Dziga Vertov: Kinokok. Fordulat. In: Vertov: Cikkek, naplójegyzetek, gondolatok. Budapest: MFIFA, 1973. pp. 18–34.

Bárdos Judit: Eisenstein – művészet és elmélet. In: Eisenstein: Válogatott tanulmányok. Budapest: Áron Kiadó, 1998. pp. 7–31.

Nánay Bence – Vasák Benedek: Túl a montázon. Metropolis (1998 ősz) pp. 6–11.

Bárdos Judit: Az attrakciók montázsától az intellektuális film elméletéig. Metropolis (1998 ősz) pp. 64–76.

6. Formanyelvi megközelítés: Balázs Béla

Fehér Ferenc: Balázs Béla. Filmkultúra 5 (1969) no. 3. pp. 75–79.

Musil, Robert: Balázs Béla. Filmkultúra 5 (1969) no. 3. pp. 80–84.

Karcsai Kulcsár István (szerk.): Az útkereső Balázs Béla. MFI–Múzsák, 1984.

9. Filmelméleti realizmus: André Bazin

Bazin, André: A francia Renoir. pp. 227-254. és A neorealizmus esztétikája. pp. 369-464. In: Bazin: *Mi a film?* Budapest: Osiris, 1995.

10. Filmelméleti realizmus: A Frankfurti Iskola és Kracauer:

Auerbach, Erich: *Mimézis. A valóságábrázolás az európai irodalomban.* Gondolat, 1985.

11. Filmológia:

Gawrak, Z. C.: A filmológia születése és története. pp. 5–58. In: Cohen-Séat és a filmológia. Filmművészeti Könyvtár 67. Budapest: Filmtudományi Intézet, 1983.

Ajánlott összefoglaló művek:

Francesco Casetti: *Filmelméletek 1945–1990*. Budapest: Osiris, 1998.

Dudley J. Andrew: *The Major Film Theories. An Introduction*. London–Oxford–New York: Oxford University Press, 1976.

John Hill – Pamela Church Gibson (eds.): *Oxford Guide to Film Studies*. Oxford–New York: Oxford University Press, 1998.

Robert Stam: *Film Theory: An Introduction*. Oxford: Blackwell, 2000.

Aitken, Ian: *European Film Theory and Cinema*. Edinburgh UP, 2001.

Carroll, Noël. *Philosophical Problems of Classical Film Theory*. Princeton: Princeton UP, 1988.

Tredell, Nicholas, ed. *Cinemas of the Mind: A Critical History of Film Theory*. Cambridge: Icon Books, 2002.
